

ОБ'ЄКТИ АВТОРСЬКОГО ПРАВА У СФЕРІ АРХІТЕКТУРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Олег Володимирович НЕВЗОРОВ,

*аспірант кафедри права інтелектуальної
власності та патентної юстиції Національного
університету «Одеська юридична академія»
<https://orcid.org/0000-0003-2372-2770>*

Сьогодні достеменно не можливо підрахувати скільки об'єктів авторського права в галузі архітектури було пошкоджено чи зруйновано у результаті військових дій в Україні. Міністерство культури України збирає свідчення злочинів російських військ проти української культурної спадщини на спеціальній платформі, на яку можна завантажити фотографії зруйнованих архітектурних об'єктів. Законодавство України у галузі забезпечення правомірності створення та використання творів архітектури нині є дуже розгалуженим та непослідовним, що вимагає проведення наукового дослідження особливостей правового регулювання об'єктів авторського права в галузі архітектури.

Відносини, що виникають під час створення і використання об'єктів архітектури як об'єктів авторського права, регулюються Цивільним кодексом України, Законами України «Про авторське право і суміжні права», «Про архітектурну діяльність», «Про охорону культурної спадщини», постановами Кабінету Міністрів України «Про затвердження мінімальних ставок винагороди (роялті) за використання об'єктів авторського права і суміжних прав», «Про державну реєстрацію авторського права і договорів, які стосуються права автора на твір» та ін. нормативними актами.

Об'єктами авторського права в галузі архітектури є твори архітектури, містобудування і садово-паркового мистецтва, а також плани, креслення, пластичні твори, ілюстрації, карти та ескізи, що стосуються архітектури (п.п. 9, 12 ч. 1 ст. 8 Закону України «Про авторське право і суміжні права», ч. 1 ст. 29 Закону України «Про архітектурну діяльність»).

Об'єктами архітектури є будинки (будівлі) і споруди житлово-цивільного, комунального, промислового та іншого призначення, їх комплекси, об'єкти благоустрою, садово-паркової та ландшафтної архітектури, монументального і монументально-декоративного мистецтва, території (частини територій) адміністративно-територіальних одиниць і населених пунктів (абз. 3 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про архітектурну діяльність»).

У ЦК України та інших актах цивільного законодавства відсутнє визначення понять «будівля» та «споруда». Лише за змістом парагр. 4 гл. 58 ЦК України можна зробити висновок, що будівля є видом капітальної споруди. У науковій літературі характеристики проводиться будівель шляхом перерахування відповідних об'єктів без формулювання конкретного визначення [1, 102-104; 2, 188; 3, 53-54; 4, 6]. Будівлі, капітальні споруди (їх окремі частини) відповідно до змісту ч. 1 ст. 181 ЦК

України визнаються нерухомим майном. Поняття «будівля» технічно характеризує об'єкт нерухомості як капітальний. Будівлі можна класифікувати за таким критерієм як їх функціональне призначення на дві великі взаємовиключні групи: житлові та нежитлові з двома різними правовими режимами використання. До споруд відносяться колодязі, оранжереї, парники, навіси, деякі елементи зовнішнього благоустрою, трансформатори, теплові вузли, підстакадні простори, мости та інші інженерні споруди.

Згідно з ч. 3 ст. 8 Законом України «Про авторське право і суміжні права» передбачена цим Законом правова охорона поширюється тільки на форму вираження твору і не поширюється на будь-які ідеї, теорії, принципи, методи, процедури, процеси, системи, способи, концепції, відкриття, навіть якщо вони виражені, описані, пояснені, проілюстровані у творі. Тому, зокрема, виникає питання стосовно правової охорони як об'єкта авторського права архітектурних рішень, які визначаються у абз. 5 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про архітектурну діяльність» як авторський задум щодо просторової, планувальної, функціональної організації, зовнішнього вигляду й інтер'єру об'єкта архітектури, а також інженерного та іншого забезпечення його реалізації, викладений в архітектурній частині проекту на всіх стадіях проектування і зафіксований у будь-якій формі. Право автора на результат його творчої діяльності в галузі архітектури виникає з моменту створення твору (у тому числі проекту), незалежно від того, був він закінчений і обнародований чи ні. Тому архітектурні рішення є об'єктами авторського права тільки якщо вони зафіксовані у вигляді проекту твору архітектури (документації для будівництва об'єктів архітектури, яка складається з креслень, графічних і текстових матеріалів, інженерних і кошторисних розрахунків, які визначають містобудівні, об'ємно-планувальні, архітектурні, конструктивні, технічні та технологічні рішення, вартісні показники конкретного об'єкта архітектури).

Після реалізації проекту права автора на побудовані будівлі, споруди та інші твори як об'єкти авторського права також належать авторові, якщо вони не були передані за договором, а також з урахуванням норм законодавства щодо прав на службові твори та твори, створені на замовлення.

Відповідно до ст. 30 Закону України «Про архітектурну діяльність», на створений у зв'язку з виконанням трудового договору об'єкт архітектури майнові авторські права належать спільно працівникові, який створив цей об'єкт, та його роботодавцеві юридичній або фізичній особі, якщо інше не встановлено договором. Якщо об'єкт архітектури створено на замовлення за договором підяду, то майнові права на нього належать спільно його творцеві та замовникові, якщо інше не встановлено договором.

Автор проекту твору архітектури, містобудування, садово-паркового мистецтва користується виключним правом приймати участь у реалізації свого проекту під час будівництва, якщо інше не передбачено договором, а також за власним бажанням вносити зміни до не завершеного будівництвом чи вже збудованого об'єкту у разі зміни його функціонального призначення чи реконструкції.

Створений за замовленням або за трудовим договором проект твору архітектури, містобудування чи садово-паркового мистецтва може бути використаний тільки одноразово, якщо інше не передбачено договором, на підставі якого було створено проект. Повторне використання такого проекту, а також усієї додаткової проектної документації, можливе лише за згодою автора проекту з виплатою йому або його правонаступникам авторської винагороди. Пункт 3 Положення про архітектурно-технічний паспорт об'єкта архітектури, затвердженого наказом Державного комітету будівництва, архітектури та житлової політики України від 09.09.1999 № 220, передбачає, що в архітектурно-технічному паспорті об'єкта архітектури визначаються гарантійні зобов'язання виконавців проектних і будівельних робіт, особливі умови експлуатації об'єкта архітектури, а також його окремих елементів, які не підлягають змінам без згоди архітектора – автора проекту, – а за його відсутності – органу містобудування та архітектури.

Автору об'єкту архітектури належать такі особисті немайнові права: право авторства, право на ім'я автора, право на недоторканість твору, право на оприлюднення твору, право фотографувати, здійснювати відеозйомку відповідного об'єкта архітектури як об'єкта авторського права, крім випадків, визначених законом, право вимагати визнання свого авторства (співавторства) шляхом зазначення належним чином свого імені на об'єкті архітектури як об'єкті авторського права, якщо це практично можливо.

Список використаних джерел:

1. Рабчинська Л. Будівлі і споруди, що використовуються у сфері господарювання: поняття та основні ознаки. *Вісник Київського нац. університету ім. Т.Г. Шевченка. Сер.: Юридичні науки.* 01/2010. Вип. 82. С. 102-104.
2. Цивільне право України: Підручник: у 2 т. / Борисова В. І., Баранова Л. М., Жилінкова І. В. та ін.; за заг. ред. В. І. Борисової, І. В. Спасибо-Фатєєвої, В. А. Яроцького. К.: Юрінком Інтер, 2004. Т. 2. 552 с.
3. Гінзбург М. Д. Правильно вживаймо в нормативних документах з будівництва терміни споруда, будівля і будова? *Ринок інсталяцій.* 2007. № 1. С. 53-54.
4. Романенко І. І. Конспект лекцій навчальної дисципліни «Будівлі і споруди» для студентів 1 курсу денної і 3 курсу заочної форм навчання та слухачів другої вищої освіти за напрямом підготовки (6.030601) «Менеджмент» спеціалізації «Менеджмент організацій міського господарства». Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. Х.: ХНАМГ, 2011. 131 с.